

Соціальна і гуманітарна політика

УДК 349.3

Кривша Олександр Віталійович

*аспірант Спеціальності 281 публічне управління та адміністрування
Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України*

Kryvsha Oleksandr

*Graduate Student of the Specialty 281 Public Management and Administration
Institute of Training of Personnel of the State Employment Service of Ukraine*

**СУТНІСТЬ СУСПІЛЬНОГО ОBOB'ЯЗКУ ДЕРЖАВИ ІЗ
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ
INTELLIGENCE STATE'S SOCIAL OBLIGATION FOR THE SOCIAL
PROTECTION OF PERSONS WITH DISABILITIES**

Анотація. У статті розглянуто сутність та зміст суспільного обов'язку держави із соціального захисту осіб з інвалідністю (з особливими потребами). Проаналізована Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів), яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН.

Політика держави полягає в максимальній активізації потенційних сил осіб з обмеженими можливостями у контексті професійної, трудової реабілітації та працевлаштування. Держава повинна сприяти професійній саморегуляції осіб з інвалідністю для досягнення ними гідної якості життя.

В процесі дослідження визначено, що суспільний обов'язок держави із соціального захисту осіб з інвалідністю (з особливими потребами) – це сукупність набутих та закріплених на законодавчому рівні державно-владних обов'язкових процедур, заходів та засобів спрямованих на досягнення цілей всебічної реалізації осіб з особливими потребами повноти

громадянських прав з урахуванням особливих потреб останніх, які задовольняються в межах державної соціальної політики соціального захисту осіб з інвалідністю (з особливими потребами).

Сформовані висновки, що сутність вказаного суспільного обов'язку полягає в тому, щоб відтворити такий рівень соціального розвитку та забезпечення в державі, який дасть змогу всім без виключення громадянам в незалежності від їх функціональних можливостей, реалізовувати свої соціальні прагнення, трудовий та економічний потенціал та здійснювати міжсоціальні міграції, що зменшує ризики соціальних напружень та соціальної стратифікації. Такий стан реалізації аналізованого суспільного зобов'язання напряду визначатиме і місце соціального захисту осіб з особливими потребами в системі соціальної політики держави, її функціональне наповнення, а також організаційно-правове й інституціональне забезпечення. Це в свою чергу формувати відповідні механізми реалізації державної політики в сфері соціального захисту осіб з інвалідністю (з особливими потребами).

Ключові слова: соціальний захист, суспільний обов'язок, особи з особливими потребами, інвалідність, держава.

Summary. The article examines the essence and content of the state's social responsibility for social protection of persons with disabilities (with special needs). The Convention on the Rights of Persons with Disabilities (Convention on the Rights of Persons with Disabilities), which was adopted by the UN General Assembly, is analyzed.

The policy of the state is to maximize the activation of the potential forces of persons with disabilities in the context of professional, labor rehabilitation and employment. The state should promote professional self-regulation of persons with disabilities in order to achieve a decent quality of life.

In the process of the research, it was determined that the public duty of the state for the social protection of persons with disabilities (with special needs) is a set of acquired and legally binding state-authority procedures, measures and means aimed at achieving the goals of the comprehensive realization of persons with disabilities special needs of the fullness of civil rights, taking into account the special needs of the latter, which are met within the framework of the state social policy of social protection of persons with disabilities (with special needs).

Conclusions have been made that the essence of the specified public duty is to recreate such a level of social development and provision in the state, which will enable all citizens, without exception, independently of their functional capabilities, to realize their social aspirations, labor and economic potential and to realize intersocial migrations, which reduces the risks of social tensions and social stratification. This state of implementation of the analyzed public obligation will directly determine the place of social protection of persons with special needs in the system of social policy of the state, its functional content, as well as organizational, legal and institutional support. This, in turn, is to form appropriate mechanisms for the implementation of state policy in the field of social protection of persons with disabilities (with special needs).

Key words: *social protection, public duty, persons with special needs, disability, state.*

Проблема дослідження. Сучасні демократичні держави Світу беруть перед своїми громадянами обов'язки із різного роду забезпечення їх соціальних потреб та формують систему гарантій із дотримання обсягу їх прав та свобод. Разом з тим, будь-яка держава прагне створити максимальний рівень соціального захисту для власного населення, що робить таку державу та умови існування в ній привабливими для

більшості, а отже вирішується питання із забезпеченням трудовими ресурсами економічного сектору. Але якщо дивитися на процеси регулювання суспільних відносин, то майже кожна реалізована соціальна гарантія, кожне соціальне зобов'язання держави має на меті вирішення декілька супутніх проблем. Не є винятком і обов'язок держави забезпечувати належний рівень соціального захисту осіб з інвалідністю (з особливими потребами) (далі – СЗООП). Будь-яка сучасна демократична держава розуміє, що кожен без винятку член суспільства є учасником суспільно-політичних процесів, а тому через рівень його забезпечення в тому числі ретранслюється в соціумі і ступінь виконання державою своїх соціальних зобов'язань.

У зв'язку з цим, вивчення сутності та змісту суспільного обов'язку держави із соціального захисту осіб з інвалідністю (з особливими потребами) є актуальним та потребує детального аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість вчених, а саме: В. Андрійв, М. Боднарук, С. Вавженчук, Н. Гетьманцева, Т. Занфірова, Д. Журавльов, М. Іншин, О. Коваленко, Д. Кутоманов, Л. Лазор, А. Мацюк, О. Москаленко, Р.Павлюков, С. Прилипко, В. Процевський, Я. Сімутіна, Б. Сташків, Н. Хуторян, М. Чічкань, С. Черноус, М. Шумило, В. Щербина у своїх наукових дослідженнях приділяли увагу вивченню теоретико-правових аспектів соціального захисту осіб з інвалідністю в сучасних умовах.

А такі вчені, як С. Прилипко, О. Москаленко, О. Тищенко, С. Синчук, Л. Малюга у своїх наукових працях розглядали теоретико-правові проблеми соціального захисту осіб з інвалідністю.

Отже, проаналізувавши наукові погляди вчених, не було вивчено на належному рівні сутність та зміст суспільного обов'язку держави із соціального захисту осіб з інвалідністю (з особливими потребами), крім

того, враховуючи сучасний стан та динаміку розвитку суспільства та держави, дана проблема набуває важливого значення.

Мета статті: проаналізувати сутність та зміст суспільного обов'язку держави із соціального захисту осіб з інвалідністю (з особливими потребами).

Виклад основного матеріалу дослідження. Розкриваючи зміст суспільного обов'язку держави із соціального захисту осіб з інвалідністю (з особливими потребами) в першу чергу ми звернемо увагу на те, яким чином сучасна держава набуває цього обов'язку, а також, який обсяг таких зобов'язань має бути задекларований та реалізовуватись державою.

Перше, на що необхідно звернути увагу в цьому контексті є Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів), прийнята Генеральною Асамблеєю ООН від 13.12.2006. Цінність цього міжнародно-правового акту полягає в тому, що він є загально визнаним на глобальному рівні і на глобальному рівні він визначає сутність таких суспільних феноменів як «інвалідність», а також «соціальний захист осіб з інвалідністю». Зокрема в Конвенції зазначається, що світова спільнота визнає, що «інвалідність як поняття і як явище еволюціонує, і є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми, які мають порушення здоров'я, і відносницькими та середовищними бар'єрами і яка заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими» [1].

Сама по собі мета цієї Конвенції звучить доволі просто: «заохочення, захист й забезпечення повного й рівного здійснення всіма особами з інвалідністю всіх прав людини й основоположних свобод, а також заохочення поважання притаманного їм достоїнства» [1]. Тобто передбачається, що держава повинна не зважаючи на соціальні чи функціональні обмеження особи повинна забезпечити її всім комплексом соціальних гарантій, враховуючи при цьому його особливі потреби.

Так, дослідник М. Йованович зазначає про те, що Конвенція про права інвалідів закріплює необхідний обсяг соціально значимих обов'язків держави перед такою категорією осіб, які мають бути реалізовані з метою максимального задоволення потреб осіб з інвалідністю, розуміючи при цьому що стандартні процедури по забезпеченню соціального захисту для таких осіб не матимуть необхідного ефекту [7]. Дана теза приймається нами в тій частині, що держава дійсно не може покладатися на ті обсяги соціального захисту, які вона реалізує для всіх осіб. Особи з особливими потребами (далі – ООП) тому і мають окремий статус і винесені Конвенцією в окрему групу осіб, що потребують не додаткового, а особливого підходу держави в реалізації всього комплексу їх громадянських прав і свобод.

В цьому контексті є доволі слушною теза запропонована Д. Ксеносом щодо того, що держава повинна створювати умови для однакового ступеня забезпечення громадянських прав і свобод всіма громадянами, а не створювати рівні умови для їх забезпечення. Останнє свідчить про політику зрівняння або усереднення комплекс соціальних потреб [8]. Цей висновок розкриває бачення державою соціуму в якості неоднорідного формування, стратифікованого на певні соціальні групи. Тому державна соціальна політика і має певні особливості, щодо різних категорій та верств населення: малозабезпечені, ООП, діти, жінки тощо. Але держава при цьому повинна забезпечувати відповідний підхід не лише до їх соціального забезпечення, але і до визначення тих потреб які мають бути забезпечені.

Іншими словами, ми наполягаємо на тому, що розглядаючи соціальний обов'язок держави в сфері СЗООП необхідно в першу чергу розуміти, що соціальні потреби ООП, не зменшуються доти, доки вони не позбулися тих рис чи ознак, які визначали особливість таких потреб (не позбулися інвалідності). Тому держава не набуває якихось спеціальних

зобов'язань перед ООП. У положенні Конвенції про права осіб з інвалідністю визначають відповідні вимоги до державної політики через коло зобов'язань, які вона повинна виконувати щодо ООП задовольняючи їх безпосередні потреби. Але насправді, ці потреби є лише певною видозміненою формою тих прав і свобод, що є загально визнаним для всіх без винятку осіб. Єдине, що відрізняє в цьому контексті ООП від людей зі звичайними потребами – неможливість задовольнити власні чи всі власні потреби в той спосіб, в який це можуть здійснити особи без інвалідності.

Крім того, важливо розуміти що і сама інвалідність накладає певний відбиток на спосіб життєдіяльності осіб, а тому держава повинна враховувати такий спосіб, реалізуючи комплекс заходів спрямованих на задоволення і таких специфічних потреб. Отже, держава бере на себе зобов'язання перед своїми громадянами визнаючи їх обсяг, встановлений і закріплений на міжнародному рівні у відповідних правових актах. На національному рівні цей обов'язок виникає після ратифікації відповідних міжнародно-правових актів.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що суспільний обов'язок держави із соціального захисту осіб з інвалідністю (з особливими потребами) виникає об'єктивно, в силу існування суспільного договору та відносин громадянства між державою та соціумом. Але окрім виникнення важливим елементом практичної реалізації таких обов'язків є їх юридичне визнання та закріплення. Для того, щоб ці обов'язки могли бути визнані їх необхідно інтерпретувати в певному вигляді – в даному випадку в Конвенції про права осіб з інвалідністю. Міжнародна спільнота визнала, що саме в такому обсязі та в таких формах ООП повинні отримувати соціальний захист у визначених напрямках. Тому держава повинна вже самостійно для себе вирішувати в який саме спосіб вона реалізуватиме СЗООП. Але для нас цілком очевидним той факт, що юридичне закріплення на рівні національного законодавств особливостей державної

соціальної політики щодо ООП відбувається виключно шляхом ратифікації міжнародно-правового акту. Лише після появи в національному законодавстві відповідного відзначення (спеціального нормативно-правового акту) про те, що положення Конвенції про права осіб з інвалідністю визнаються державою та потребують практичного втілення, відбувається формування державної політики в сфері СЗООП.

Це описано юридичний механізм появи та закріплення соціального обов'язку держави із забезпечення ООП відповідним рівнем соціального захисту. Необхідно розуміти, що невід'ємною умовою чи навіть визначальним фактором для юридичного закріплення є формування відповідного філософсько-правового сприйняття та відношення держави до СЗООП.

Зміна акцентів при формуванні політики призвела до розгляду прав осіб з інвалідністю у комплексному підході, який забезпечує їхні основні свободи на рівні з іншими громадянами країни. Це свідчить про те, що відбувається переосмислення сутності та цілей державної соціальної політики в цілому, а також перегляд ставлення в першу чергу самого суспільства до ООП.

Таке ставлення формує відповідний суспільний запит, який мовно можна сформулювати як: «необхідність підвищення участі держави в забезпеченні соціального захисту осіб з інвалідністю». Держава, реагуючи на такий запит і створює відповідні передумови для реалізації свого суспільного обов'язку перед ООП. Першочергово, такий обов'язок формується та юридично закріплюється в національному законодавстві. В подальшому ж сутність та зміст цього обов'язку розвивається через реалізацією державою соціальної політики, а також її особливого спрямування – державної політики в сфері СЗООП.

Загалом, соціальна політика визначається як «система правових, організаційних та інших заходів державних і недержавних установ та

організацій, що враховують економічний потенціал країни і спрямовані на підтримання соціальної стабільності в суспільстві, створення умов для зростання добробуту працездатних осіб та забезпечення належного рівня життя тих, хто через непрацездатність чи інші життєві обставини не має достатніх засобів до існування. Одним з головних завдань соціальної політики є соціальний захист, який являється системою державних заходів щодо забезпечення достойного матеріального і соціального становища громадян. В свою чергу соціальний захист інвалідів передбачає не лише їх матеріальне забезпечення і медичне обслуговування, а й доступ до робочих місць, закладів культури, освіти нарівні із здоровими людьми» [5].

Однак ми повинні зауважити на тому, що держава фінансує систему соціального забезпечення ООП не через те, що це є прямим та виключним обов'язком держави, а тому що держава повинна забезпечувати реалізацію всіх без виключення сфер державної політики. Держава так чи інакше повинна забезпечувати реалізацію тих цілей та завдань, які вона ж і проголошує в межах державної політики. Вона приймає виклики цивілізаційного розвитку та створює необхідну систему захисту своїх громадян за для того, щоб запобігти зменшенню можливостей для забезпечення їх потреб та громадянських прав.

Саме тому А. Куца вважає, що соціальний захист інвалідів – це система здійснюваних державою організаційних, юридичних, економічних, фінансових, соціальних заходів, спрямованих на задоволення потреб зазначеної категорії осіб у відновленні та підтримці здоров'я, матеріальному забезпеченні, самореалізації, безперешкодному доступі до об'єктів соціальної інфраструктури тощо [3].

Отже, можна говорити про те, що держава реалізує свої суспільні зобов'язання перед ООП шляхом прямого залучення апарату держави та консолідації фінансово-матеріальних ресурсів. Нажаль такий підхід на сьогодні є домінуючим, оскільки складно реалізовувати державну політику

в сфері СЗООП виключно шляхом створення умов для того, щоб цілі такої політики відтворювались в діяльності недержавного сектору.

Саме тому М. Кравченко, акцентуючи увагу на сучасних проблемах соціального захисту інвалідів, відзначає, що держава повинна формувати не стільки систему заходів владно-управлінського впливу на соціальний сектор, скільки будувати всю сукупність суспільних відносин таким чином, щоби вона була прийнятною та сприймалась ООП [2]. Тут можна запропонувати такий підхід: право громадян на соціальний захист і право ООП на відповідний рівень соціального забезпечення не залежить від досягнення ними певного віку, статусу, становища. Таке право гарантується всім громадянам, які його потребують, незалежно від того, до якої соціальної групи чи категорії вони належать. До того ж, право ООП на особливі умови соціального захисту не обмежується тільки забезпеченням специфічних потреб, а й включає інші види передбаченої законом державної допомоги чи соціальні гарантії, які реалізуються та забезпечуються суб'єктами приватного сектору.

В цьому контексті цікавим є висновок П. М. Рабіновича про те, що держава формує соціальну політику та сукупність гарантій прав ООП з урахуванням соціально-економічних реалій, а також враховуючи той обсяг зобов'язань в сфері соціального забезпечення, які визначені на законодавчому рівні [4, с. 22-24]. Але якщо держава вибірково підходить до закріплення цих зобов'язань в національному законодавстві, то виникає логічне запитання: чи можна вважати їх суспільними зобов'язаннями, оскільки вибір щодо їх обсягу робить не суспільство, а держава самостійно.

Вибірковість вказаного процесу демонструє, що держава не стільки прагне максимально задовольнити реальні потреби ООП, скільки намагається зробити певне стале уявлення в суспільстві про те, що опікується цими проблемами. Ми наголошуємо на необхідності розробки

такої державної політики в сфері СЗООП, яка дасть змогу створити передумови для керованого та самостійного розвитку відповідної системи соціального забезпечення, в тому числі з урахуванням участі приватного сектору.

Таким чином, суспільне зобов'язання держави перед ООП повинно передбачати досягнення такого стану розвитку суспільства, який здатен забезпечити соціальну міграцію серед всіма мікросоціумами. Така міграція і являє собою здатність ООП реалізовувати весь обсяг своїх громадянських прав та свобод. В такому випадку певна обмеженість можливостей розглядатиметься нами, як цього і потребує зміст державної соціальної політики, додатковими умовами, що повинні враховуватись державою під час розробки такої політики та створення державної системи соціального забезпечення й соціальних гарантій ООП. Але аналізуючи положення наведеної нами вище Конвенції про права інвалідів ми не побачимо там серед цілей державної політики в сфері СЗООП міграції ООП між підструктурами суспільства, переходячи із інвасоціуми в інші соціальні групи. В цьому контексті ми наполягаємо на тому, що оскільки така міграція можлива, це означає що ООП задовольняють свої потреби соціального розвитку таким чином, в який це дає їм можливість усвідомлюючи наявність особливих потреб не відчувати своєї соціальної вразливості. Це формує інший рівень самосприйняття таких осіб і їх суспільного сприйняття, а отже вирішує питання соціальної деформації суспільства.

В свою чергу, це сприятиме максимізації соціально-економічного потенціалу держави та розвитку економічної системи за рахунок інклюзивності ООП. В цьому полягає і ще один елемент змісту суспільного зобов'язання держави перед ООП та перед суспільством в цілому. Політика держави полягає в максимальній активізації потенційних сил осіб з обмеженими можливостями у контексті професійної, трудової

реабілітації та працевлаштування. Держава повинна сприяти професійній саморегуляції осіб з інвалідністю для досягнення ними гідної якості життя. Сприяння розвитку трудової активності і конкурентоспроможності інвалідів на ринку праці – це один із ключових напрямків державної політики в сфері СЗООП, але при цьому й елемент консолідації соціально-економічного потенціалу держави метою якого є зменшення рівня соціальної диференціації суспільства [2, с. 87-89]. Через відновлення або стимулювання трудової функції інвалідів держава намагається відтворити їх соціальний статус, а також створити відповідний морально-психологічний контекст соціальної реінтеграції в соціум.

На наш погляд, важливим елементом сутності аналізованого обов'язку є створення передумов для самозабезпечення ООП та самостійного задоволення їх основних соціальних потреб.

Разом з тим, ми повинні визнати і той факт, що держава реалізує такий обов'язок не лише виходячи із обсягу зобов'язань та соціальних стандартів, але і з урахуванням власного сприйняття моделі інвалідності як суспільного феномену.

Розкриваючи сутність суспільного обов'язку держави в сфері СЗООП через зміст та сутність соціальної політики держави необхідно акцентувати увагу на певних аспектах: по-перше, державна соціальна політика є комплексом заходів, сукупністю інструментів та механізмів державно-управлінського впливу на сектор забезпечення потреб людини і громадянина. Держава створює систему установ, організації та підприємств державної форми власності, які спрямовані на забезпечення соціальних потреб людини, але окрім цього – створює і належні передумови для появи відповідних структур приватного права, що саме по собі створює передумови конкретного розвитку та забезпечення найбільш високих соціальних стандартів. Такий аспект розкриває наявність обов'язку держави в сфері соціального забезпечення, але не

робить імперативним участь виключно держави в такому забезпеченні; по-друге, ООП розглядається в системі соціальної політики держави як самостійним окремим і часто, специфічним сегментом споживачів соціальних послуг та послуг із соціального захисту. Відповідно до цього відбувається формування системи забезпечення та соціального обслуговування ООП, що в свою чергу має наслідком їх виокремлення, відмежування від інших громадян. З одного боку це підкреслює їх неповноцінність, оскільки саме так розуміє особливий характер їх потреб суспільство, а це створює передумови вже для соціальної ізоляції та створення власного закритого суспільств ООП. Це суттєво заважає реалізації державою своїх зобов'язань в сфері СЗООП, а тому потребує постійного пошуку нових форматів соціального обслуговування. Одним із проявів цього є формування у суспільства відповідного сприйняття ООП, їх ідентифікацію як громадян, що потребують додаткової реінтеграції, долучення до соціальних процесів; по-друге, держава переглядає потреби ООП та саме уявлення про феномен «інвалідності». Це сприяє постійному перегляду комплексу соціальних послуг та способів забезпечення потреб ООП. Ідентифікація нового розширеного обсягу соціального забезпечення ООП, його закріплення на законодавчому рівні демонструє прихильність держави до того комплексу суспільних зобов'язань, які вона на себе взяла ратифікувавши текст Конвенції про права інвалідів та імплементувавши окремі її положення в національному законодавстві. Це в свою чергу змінює підходи до формування державної соціальної політики, зміщуючи акценти та міняючи баланс матеріально-фінансового забезпечення окремих секторів її реалізації. В цьому контексті ми розуміємо, що з урахуванням перших двох аспектів така зміна відбуватиметься в бік розширення уваги держави та відповідно фінансового забезпечення політики СЗООП.

В цілому наведене вище демонструє еволюцію концепції суспільного зобов'язання держави перед ООП та постійний розвиток сфери

соціального забезпечення таких осіб. Для цього вихідними умовами є не тільки той обсяг зобов'язань, які приймає на себе держава але і сама пануюча в суспільстві модель інвалідності, як соціального феномену.

Висновок. Таким чином, суспільний обов'язок держави із СЗООП визначається нами як сукупність набутих та закріплених на законодавчому рівні державно-владних обов'язкових процедур, заходів та засобів спрямованих на досягнення цілей всебічної реалізації ООП повноти громадянських прав з урахуванням особливих потреб останніх, які задовольняються в межах державної соціальної політики СЗООП. Сутність вказаного суспільного обов'язку полягає в тому, щоб відтворити такий рівень соціального розвитку та забезпечення в державі, який дасть змогу всім без виключення громадянам в незалежності від їх функціональних можливостей, реалізовувати свої соціальні прагнення, трудовий та економічний потенціал та здійснювати міжсоціальні міграції, що зменшує ризики соціальних напружень та соціальної стратифікації. Такий стан реалізації аналізованого суспільного зобов'язання напряду визначатиме і місце соціального захисту ООП в системі соціальної політики держави, її функціональне наповнення, а також організаційно-правове й інституціональне забезпечення. Це в свою чергу формувати відповідні механізми реалізації державної політики в сфері СЗООП.

Література

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів): Конвенція ООН від 13.12.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
2. Кравченко М. В. Актуальні проблеми соціального захисту інвалідів в Україні. Державне управління: теорія та практика. 2010. № 2. URL: www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10kmvziu.pdf

3. Куца А. Адміністративно-правове регулювання соціального захисту інвалідів: автореф. на здобуття канд. юр. наук. Запоріжжя : Запорізький національний університет. 2011. 24 с.
4. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1. С. 19-29.
5. Федан Я. І. Деякі особливості соціально – політичних аспектів соціальної політики щодо неповносправних в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2010. № 11. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=215>
6. Чорній Л., Романюк О., Рубановський К. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. Реальний стан та перспективи реформування. Київ : Центр громадської експертизи, 2009. 104 с.
7. Jovanović M. A. *Collective rights: a legal theory*. Cambridge; N.-Y. : Cambridge Univ. Press, 2012. 230 p
8. Xenos D. *The Positive Obligations of the State under the European Convention of Human Rights*. Routledge : Routledge Research in Human Rights Law, 2011. 272 p.

References

1. Konventsiiia pro prava osib z invalidnistiu (Konventsiiia pro prava invalidiv): Konventsiiia OON vid 13.12.2006. [Convention on the Rights of Persons with Disabilities (Convention on the Rights of Persons with Disabilities): UN Convention dated 13.12.2006]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text [in Ukrainian].
2. Kravchenko, M. V. (2010). Aktualni problemy sotsialnoho zakhystu invalidiv v Ukraini [Current issues of social protection of persons with disabilities in Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka – Public*

- administration: theory and practice. Retrieved from www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10kmvziu.pdf [in Ukrainian].
3. Kutsa A. (2011) Administratyvno-pravove rehuliuвання sotsialnoho zakhystu invalidiv [Administrative and legal regulation of social protection of the disabled]: *avtoref. na zdobuttia kand.iur. nauk*. Zaporizhzhia : Zaporizkyi natsionalnyi universytet [in Ukrainian].
 4. Rabinovych P. M. (2016) Mizhnarodni standarty prav liudyny: vlastyvoli, zahalne poniattia, klasyfikatsiia [International standards of human rights: properties, general concept, classification]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*, № 1, 19-29 [in Ukrainian].
 5. Fedan Ya. I. (2010) Deiaki osoblyvosti sotsialno – politychnykh aspektiv sotsialnoi polityky shchodo nepovnospravnykh v Ukraini [Some peculiarities of social and political aspects of social policy regarding the disabled in Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, № 11. Retrieved from <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=215>[in Ukrainian].
 6. Chornii L., Romaniuk O., Rubanovskyi K. (2009) *Systema sotsialnoho zakhystu ta sotsialnoho zabezpechennia v Ukraini. Realnyi stan ta perspektyvy reformuvannia [System of social protection and social security in Ukraine. The real state and prospects of reform]*. Kyiv : Tsentr hromadskoi ekspertyzy, 2009 [in Ukrainian].
 7. Jovanović M. A. (2012) *Collective rights: a legal theory*. Cambridge; N.-Y. : Cambridge Univ. Press, 230 p.
 8. Xenos D. (2011) *The Positive Obligations of the State under the European Convention of Human Rights*. Routledge : Routledge Research in Human Rights Law, 272 p.